

САВРЕМЕНЕ МИГРАЦИЈЕ – ЗИДОВИ КАО ИЗВОР (НЕ)БЕЗБЕДНОСТИ*

Милован Р. Суботић¹

Достављен: 09. 04. 2024.

Језик рада: Српски

Кориговано: 17. 05. 2024.

Тип рада: Прегледни рад

Прихваћен: 07. 06. 2024.

DOI број: 10.5937/vojdelo2402019S

На почетку овог рада најпре се анализира дуалност границе, као места сусрета али и места неспоразума, тензије, а неретко и отворених конфликта и то кроз два угла посматрања: општедруштвеног и безбедносног. Први се тиче друштвених темеља границе, шире схваћених као узајамна препознавања себе и других, док друга димензија у први план ставља чврсту аналогију границе и зидова. Док се први аспект најчешће тиче ширег друштвеног ангажмана, други се ближе везује за безбедносни моменат управљања границом, односно на секуритизацију феномена и реаговање на њега лезезом репресивних „алата”. Управо друга димензија посматрања проблема води нас у свет савремених зидова испред (и око) којих се одвијају различити односи за израженом (не)безбедношћу. У којој мери су актуелни зидови фактор безбедности, а у којој мери фактор генеришуће небезбедности, тежишно је истраживачко питање овог рада. На основу спроведене истраживачке процедуре, у раду се закључује да зид појачава тврдњу државе о суверенитету, али и да не може да буде ефикасна безбедносна мера за становнике пограничних подручја и припаднике мигрантске популације.

Кључне речи: *миграције, безбедност, границе, зидови, конфликти.*

*„Границе су у главама људи.”
Тор Хејердал*

* Рад је настао као део пројекта Министарства одбране Републике Србије: „Безбедносни изазови земаља Западног Балкана у европској безбедносној парадигми”, бр. ИСИ/ДХ1/24-25, а који истраживачки тим Института за стратегијска истраживања и спољних сарадника реализује у периоду 2024–2025.

¹ Универзитет одбране у Београду, Институт за стратегијска истраживања, Београд, Република Србија, e-mail: milovan.subotic@mod.gov.rs, <https://orcid.org/0000-0001-8729-5742>

Током историје човечанства миграције су увек постојале. Људи су напуштали своје домове из много различитих разлога, као што су глад, ратови и прогон, али и вечите људске опседнутости „обећаним земљама”, као „извесним лукама” у којима ће за себе и своје потомство обезбедити живот достојан човека. Сходно томе, не постоји једна већ више теорија миграције, распрострањених у неколико академских дисциплина. Тенденција економиста јесте да се фокусирају на механизме који су наизглед универзални, а најчешће одвојени од историјског или регионалног контекста. Микроекономска теорија миграције указује да одлука о миграцији једноставно зависи од поређења зарада у земљи и иностранству и могућих трошкова повезаних са миграцијом. Истовремено, историчари указују на карактеристике сваког миграционог таласа и скептични су у погледу универзалних објашњења, док географи и социолози истичу значај успостављених канала миграција и мигрантских мрежа у обликовању токова. Политиколози и правници супремирају значај имиграционе политике и права, не ограничавајући се на неопходне услове за живот и рад у одређеној земљи, већ и на права и обавезе имиграната у различитим земљама, док се кохезивно тумачење географије и политике темељи на „чињеници да су за међународне односе географски чиниоци перманентно важни” (Ajzehtamer, 2018: 282). Упоредо са јачањем мигрантског притиска ка Европи, у последњих двадесетак година се у компликовану интердисциплинарну истраживачку мисију овог феномена укључују и науке о безбедности.

Занимљиво је да, упркос недостатку обједињујућег теоријског оквира, емпиријски модели често користе варијабле из различитих теоријских оквира које су се показале значајним у прошлости. Приликом објашњења феномена миграција у контексту данашњих граница и све чешћих ограда и зидова које их прате, у раду се користе истраживања превасходно из домена политичких наука и наука о безбедности, али и битни показатељи из сфере социологије, психологије, економије и права.

Дуализам границе: између сусрета и конфликта

Несигурност људи и људских заједница, као ванвременска категорија и историјска константа, највећим делом је узрокована привременошћу. Привременост је постала и одлика послова којим се бавимо, места у којем боравимо, људи којима се окружујемо, али све чешће и државе у којој живимо. Мобилност људи, као последица све присутније привремености, осим што је све већа и масовнија, обележена је и све израженијом непредвидивошћу, јер нема јединствен и предвидив правац. Непредвидивост људских кретања сјајно описују стихови најпознатијег палестинског песника Махмуда Дервиша (Mahmoud Darwish) у којима истиче да је „север правац који туђинац треба да одабере, али је проблем што га једино ветар показује” (Derviš, 2023). Тако се као једно од оних најважнијих питања у све мобилнијем добу јавља управо оно у ком ће се правцу

„окренути ветар”. Трагајући за одговором на то питање улазимо у лавиринте у којима (из)губимо смисао за оријентацију пре него што научимо да се кроз њих крећемо, па самим тим и да из њих изађемо (Subotić, 2022: 166).

Попут миграције, ни граница нема једнодимензионално значење – она може бити место, географија, али и психологија, нека ситуација или неки тренутак сусрета и односа са другим и другачијим. У психолошком смислу, „граница би се могла схватити као доживљај емоционалног и физичког простора између нас и друге особе или као скуп замишљених линија које означавају где престајемо ми, а почиње други – где престају наше емоционалне потребе, уверења, вредности, а почињу туђе” (Marisco, 2015: 329). На тај начин граница подразумева психолошки доживљај простора који нам указује на то да ми и други нисмо исто, али такође и простора у коме се неминовно сусрећемо с другима.

У основи разликујемо две димензије питања граница. Прва се тиче *друштвених темеља границе*, шире схваћених као узајамно препознавање себе и других, док другу димензију представља *безбедносни приступ проблему*, који у први план поставља чврсту аналогију границе и зидова. Док аналитичари склонији либералнијем сензибилитету посматрања овог проблема често истичу и подупиру разлоге због којих границе треба релаксирати, они конзервативнији протежирају позитивну страну „тврдих” граница и о њима махом похвално говоре. Овако различит однос према границама, на један, на први поглед парадоксалан начин огољава „природу глобализације која се незауостављиво прелива преко свих граница, док се истовремено ужурбано подижу нови зидови који ту бујицу требају да зауставе” (Dell’Agnese; Szary, 2015: 7).

Границе смо дуго посматрали као места сусрета идентитета. Али, овакво виђење се у савременом и „селективно глобализованом” свету с правом може сматрати анахроним, понајвише због чињенице да је глобализација (свеједно да ли економска, политичка или културна) донела два наизглед супротстављена виђења границе. Прво виђење границу посматра у оквиру широко схваћене транслокалности, док је друго види у контексту умножавања зидова, тј. у први план истиче њихову херметичност и насилност. Када је у питању гледиште које истиче транслокалитет граница се *de facto* губи, док концепт који истиче њихову непропусност за исходиште има околност у којој границу замењују тврди зидови (Ažije, 2019: 68).

Најчешће се говори о „затварању граница” када се мисли на све оштрије јурисдикције, на све бруталније полицијске методе (уз пратећу ксенофобичну пропаганду) којима прибегава немали број европских земаља и САД. У ствари, овде је реч о распрострањеној реакцији на све интензивније кретање људи на планетарном нивоу, уз утисак да људи „сувише лако” прелазе границе. Као последица оваквог перципирања стварности, у другој декади 20. века профилисала су се два облика реакције на „нове сеобе народа”: *подизање зида* и *проширење границе* (Ažije, 2019: 69). У својеврсном надметању зидовима против миграната, уопште речено против „другог” и другачијег, примећујемо управо оно што одређује границу, али исто тако и оно што је делигитимизује и пориче. Када је реч о проширењу границе, на делу је софистициранија перфидност: очигледно је да се оне проширују, како у просторном, тако и у временском и друштвеном смислу, те да се на њима остаје све дуже, у већој несигурности и уз све нагла-

шеније одсуство друштвених правила и норми. На тај начин несигурност тежи да постане контекст, ако не и правило, живота „у” граници.

Упоредо са, како је често истицано деведесетих година, „завршетком сукоба између Запада и Истока”, те са отварањем тржишта и територија, проширило се опште осећање да можемо живети у релаксираном свету чија би последња непролазна граница била она природна граница планете Земље. На основу оваквих „закључивања” настала су поједностављена, утопијска и претерано оптимистична поимања света и његове будућности. И, заиста, уколико се фокусирамо на ближу прошлост (период од шездесетих до деведесетих година XX века, тј. од замаха деколонизације до пада Берлинског зида), говоримо о периоду који је обележио нагли развој саобраћајних веза и средстава масовне комуникације, што је условило и знатно већу покретљивост људи. Често помињан Кантовски приступ „космополитског права као природног права на посету и кретање људи” (Kant, 1995: 50) деловао је као достижан. Ова становишта данас су знатно ређе заступљена у политичком животу суверених држава и осталих међународних колективитета, где се сматра да су такве пројекције ствар искључиво хуманистичких идеала, те да су, као такве, нереалне и неупотребљиве у „политици утемељеној на чињеницама”.

Шта је условило да се границе између држава учине мање флексибилним? Очигледно да су брзи крај колонијализма из раних шездесетих, и још драматичнији крах комунизма касних осамдесетих, гурнули велики број држава у парадоксалан глобални политички поредак. Поредак који је истовремено захтевао да границе буду и јаке – „границе нису замрзнуте, али државама је практично забрањено да их мењају силом” и слабе – не треба да „раздвајају људе” већ да их „држе заједно” (Zacher, 2001: 246). Као резултат споја оваквог очекивања (великих) и (не)одговарајућег одговора на њега (малих) појавила се чињеница да „данас постоји много више држава, махом изузетно слабих, чије су границе по правилу стабилне” (Hironaka, 2005: 2).

Каква је у суштини ова нова глобална реалност? Глобализација очито није укинула границе већ их је преобразила, премештала, раздвајала једне од других и најчешће правила дискриминативне селекције у смислу шта то потпада под глобално добро, а шта (кога) треба затворити зидовима. На овај начин глобализација се може посматрати као опозитна самој себи или, како то примећује професор Стојановић: „уместо глобалног зближавања, што је била носећа идеја глобалних процеса, савремени свет се суочава са процесом интензивног глобалног разилажења” (Stojanović, 2016: 28).

Глобализација, схваћена првенствено (или искључиво) у економском смислу, попримила је облик „делимичне денационализације економије” (Sassen, 2003: 7). Посматрана искључиво као економска категорија, она представља оквир у којем је једино капитал суверено глобалан, понајпре захваљујући томе да он нема интересовања за границе, националне идентитете или мањине. Ограничено и делимично укључивање националних економија у свеопшти процес глобалне економије и финансија, углавном се дешава само у популистичким наративима које политички актери шаљу бирачима у време предизборних кампања, док

то касније углавном бива заборављено, јер је реч о делу политике која се тешко може спровести у дело.

На овај начин, у сфери политике имамо патетичну тежњу ка националној афирмацији, док се у сфери „без граница”, односно сфери економије и неумољивог тржишта, суштински ради на денационализацији у области рада, трговинске размене и комуникација. У овом фингираном сукобу, популисти често извлаче корист, али не у делу који се односи на мобилност роба и услуга, већ у делу који се односи на мобилност људи. Стога, они (пре)наглашавају интензивiranу мобилност људи као на „још једну лошу последицу глобализације”, те често захтевају да се овај сегмент мобилности ограничи и драстичније контролише (Brown, 2015). Тако је „десни популизам на наративима антиусељеничке политике, постао део изборних слогана политичких партија од којих су неке постале и део извршне власти” (Subotić; Mitrović, 2023: 117).

Очигледно је да мобилни свет данашњице можемо разумети једино уколико у исто време узмемо у обзир везе између људи који данас „крстаре” планетом и онај наратив који везује људе за територију, а који наглашава њихову домицилност (аутохтоност). Овај други наратив се налази у првом плану када су анализе данашњих миграција у питању, а материјализује се кроз изградњу зидова и глобрификовање „других” као извора многих „наших” проблема, па чак и као опасности и претње од којих се спасавамо протеривањем оних који су ушли и подицањем зидова и бедема према онима који тек крећу ка „нама” (McGowan, 2022).

Границе и (не)безбедност – повратак зидова

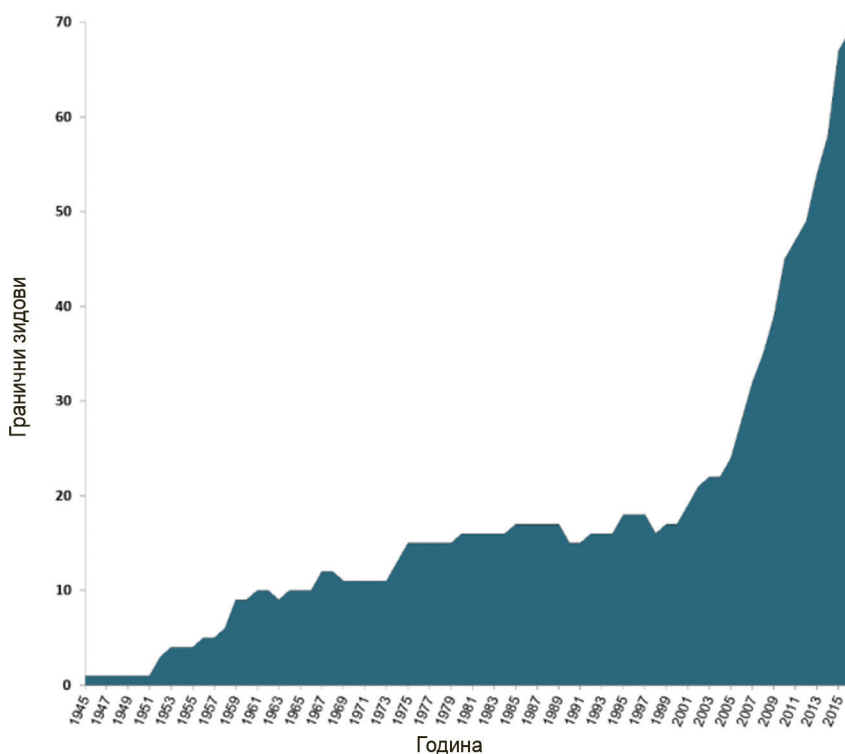
Гранични зидови и утврђења датирају из античког и средњег века. Свакако су најпознатији они који се везују за римску и кинеску империју, али се ипак деценијама успостављао консензус да ће тврде граничне баријере постати прошлост. У новијим поимањима људских комуникација и транспорта, па и ратовања, зидови су перципирани као „застареле физичке структуре које су се некада користиле за заштиту интегритета граница” (Treb, et al. 2018). Да ли зидови доприносе осећају небезбедности онолико колико ублажавају страхове и стварају осећај сигурности за оне „иза линије”, и како је тачно безбедност повезана са граничним зидовима?

Деведесете године прошлог века посматране су као епоха оптимизма. Крај сукоба суперсила, придржавање принципа Вашингтонског консензуса (Douglas; Ward, 2021) и нова дигитална комуникација, довели су до идеје о „глобалном селу” у којем би информације, људи и капитал слободно текли (Zenderowski; Jankowski, 2018). Стварање европског тржишта, Споразум о северноамеричкој зони слободне трговине, те успостављена афричка регионална интеграција су, чинило се, потврдили тренд да националне границе постају све ирелевантније. Глобализација се убрзала као никада раније. Гранични зидови изгледали су сувишни, ако не и небитни, у овом новом свету.

То се, међутим, радикално променило на прелазу миленијума. На почетку су модерни зидови изграђени као одговор на терористичке претње након напада Ал-Каиде на Светски трговински центар у Њујорку, али касније, а посебно након

избијања велике рецесије 2008. године, изградња граничних зидова се уклопила у општи образац деглобализације, популизма и, њима сродне, антиимиграционе политике (Gülzau; Mau, 2021).

Пораст популизма повећао је број зидова који се граде на глобалном нивоу, пошто нације трпе „кризу идентитета”, суочене са глобализацијом (CBS Radio, 2019). Важно је напоменути да су многи зидови изграђени након 1990. године, подигнути на границама које нису спорне. Они се описују као „зидови глобализације и подигле су их и аутократије и демократије у пропалим, али и здравим државама” (Zenderowski; Jankowski, 2018).

Слика 1. Пораст броја граничних зидова на глобалном нивоу, 1945–2015. (Vallet, 2020)

Приказ илуструје да је више од половине постојећих зидова изграђено од 2008. године, односно од почетка велике рецесије која се поклапа са почетком садашње фазе деглобализације, а да се као прва индикација раста нових зидова види година терористичког напада на Њујорк, упоредо са „спектакуларним медијским праћењем овог догађаја” (Subotić, 2023: 68). Стога се неки од ових

зидова често помињу у медијима, попут оних између Израела и Палестине, између Сједињених Држава и Мексика или између нордијских европских земаља и Русије. Неки су мање познати, као што је зид Мелиља (Melilla) између Шпаније и Марока или електрификована ограда између Боцване и Зимбабвеа. Такође, треба рећи да је десет нових зидова тренутно у фази планирања (Kamwela, et al. 2023). Заиста, повратак феномена граничног зида био је неочекиван – и као проблем практичне политике, али и као научни изазов у условима када је „скоро једна трећина земаља подигла неку врсту зидова или ограда као део својих граница” (Szabó, 2018: 87). Важност граничних зидова је донекле потцењена овим референтним бројем, јер их, по дефиницији, никада не подижу јасно заокружене острвске државе, које чине око четвртине светских трговинских држава и ентитета. Дакле, граничне зидове и ограде користи отприлике половина земаља које могу „смислено” да их подигну.

Више кретања – више зидова

Историја зидова свакако „превазилази причу о цигли и камену” (Фге, 2019, 21), она је вишеслојна прича о вечитом надметању оних који су се бранили и оних који су их нападали. Зато су у прошлости зидови преваходно посматрани као одбрамбене баријере ограничених габарита и то најчешће око око густо насељених градова. Иако постоји неколико историјских примера дугих зидина, од којих је Хадријанов зид (Hadrian's Wall) најпознатији, они су служили сличној сврси – обележавали су одбрамбено подручје и обезбеђивали инфраструктуру за лакше одбијање напада.

Намена граница се у међувремену променила. За разлику од прошлости, данашње земље контролишу територије са фиксним границама које је већина влада у свету пристала да поштује, због чега је употреба зидова за обележавање територијалне контроле застарела. Док Монголи и Кинези једни другима нису признавали легитимну власт над територијом, данас су већина земаља чланице Уједињених нација и, у складу с Повељом УН, пристају да поштују границе и територијални суверенитет свих осталих чланица. До средине 20. века, већина земаља је стабилизовала своје границе не очекујући територијалну инвазију суседне војске. На пример, Сједињене Државе нису забринуте да ће Мексико или Канада извршити инвазију на њу да би кориговали границе у њихову корист. Уместо тога, границе су постале „невидљиве линије” које су обележиле различите економске, политичке и културне системе, оличене у националној држави. У протеклих 30 година, током тзв. ере глобализације, сврха граница се померила на спречавање неовлашћеног кретања људи.

У другој половини 20. века, глобална популација је брзо расла, са 3 милијарде 1960. године, на више од 7 милијарди данас (Lam, 2023). У исто време, појавиле су се велике економске разлике између најбогатијих и најсиромашнијих места на свету, што је многе људе натерало да се селе из руралних подручја у градове и, на крају, преко граница у потрази за бољим животним приликама. У међувремену, бројни ратови, попут оних у Авганистану, Колумбији, Ираку, Судану, касније и Сирији, довели су до тога да милиони људи напуштају границе своје земље

у потрази за безбедношћу. Само за десет година, број људи који су присилно расељени порастао је за 71 одсто – достигавши 65 милиона у 2015, у односу на процењених 38 милиона у 2005. години (UNHCR, 2017).

У светлу забринутости због великог броја тражилаца азила и ефеката које би њихов долазак могао да има на јавне буџете, запошљавање и социјалну кохезију, гранични зидови су одједном постали привлачни лидерима у кључним одредишним или транзитним земљама. За неке, баријере представљају опипљиво решење за сузбијање неовлашћених улазака. Овај став се може сажети у често понављаној Трамповој мантри о важности граница: „Или имамо државу, или немамо државу” (Twiter, 2015). Тако су гранични зидови постали централно питање у америчкој председничкој трци, са Трамповим обећањем да ће изградити „прелеп зид” на преосталих 1.300 неограђених миља границе између САД и Мексика (Jones, 2016).

Поред тога, страх од тероризма је одиграо значајну улогу у уклањању стигме која је раније била повезана са подизањем граничних зидова. Уз додатне провере на аеродромима, повећано присуство полиције на јавним догађајима, појачан надзор телефонских и интернет комуникација, гранични зидови су постали део пакета безбедносних мера које би држава могла разумно предузети да заштити своје грађане од тероризма.

Делотворност зидова: шта кажу чињенице?

Очигледно је да је изградња граничних утврђења нова појава на глобалном нивоу у 21. веку. Оно што је мање јасно јесте да ли су такви зидови ефикасни, а одговор зависи од сврхе за коју су намењени. Зидови нису ефикасни у заустављању модерне војске, јер авиони и пројектили прелазе преко њих, а тенкови могу да их пробију. Такође, данас није потребна гранична баријера да би се означио територијални обим земље.

Али, шта је са употребом зидова као начином за спречавање ирегуларних миграната? Иако су промовисани као адекватна и популарна решења, подељена су мишљења о томе да ли су они ефикасни у спречавању великих кретања људи преко граница. Наравно, нема сумње да зидови кратких дужина и добро чувани војницима или припадницима полиције могу бити веома ефикасни у заустављању кретања. То се показало деведесетих година на граници између САД и Мексика, када су изграђени први делови оградe у Ел Пасу и близини Сан Дијега, уз подршку великог ангажовања агената граничне патроле. У недељама које су уследиле, прелази у тим секторима су скоро заустављени. Слично томе, изградња мађарске граничне оградe, 2015. године, подржана је граничном стражом, па је тада било знатно мање прелаза.

Међутим, у оба случаја утврђени зидови нису у потпуности спречили прелазе, већ су токове преусмерили на друге локације које су биле удаљеније или мање утврђене. У случају САД, пошто су урбане руте са великим прометом биле затворене, мигранти и кријумчари почели су да користе забачене и опасне пустиње западне Аризоне. У европској мигрантској кризи 2016. године, након што су коп-

нени путеви кроз Балкан били затворени, мигранти су се прилагођавали пребацивањем својих рута на бродове преко Средоземног мора, најчешће из Либије.

Усмеравање миграната ка алтернативним путевима указује на другу статистику која је уско повезана са порастом изградње зидова, а то је повећање броја смртних случајева у мигрантској популацији. Наиме, пошто су лакши путеви затворени, мигранти бирају све опасније путеве како би стигли до свог одредишта. На америчко-мексичкој граници то је било очигледно по паду смртних случајева у Калифорнији, али уз истовремени пораст у Аризони (Montoya-Galvez, 2024). Слично томе, када су Европска унија и државе чланице утврдиле границе 2015. године, забележено је рекордних 3.770 смртних случајева на рубовима Европске уније (IOM, 2016). У 2016. години, када је затворена лакша копнена рута кроз Балкан и источну Европу, стопа смртних случајева је додатно порасла. Чак 5.085 миграната страдало је на Медитерану у 2016. години, што је представљало повећање од 34 одсто у односу на 2015. годину (IOM, 2017).

Зидови неминовно доводе и до пораста „тражње“ за кријумчарским услугама, за шта је пример Србије (као земље која на, формално затвореној, али никад прекинутој, балканској рути представља последњу границу пред „капијама“ Европске уније и Шенген зоне) један од еклатантнијих. Дуж целе границе са Мађарском стварају се илегална насеља, као својеврсни мигрантски колектори са потенцијалом за нову итерацију кријумчарских „услуга“, што је праћено сукобима између кријумчарских група и општим порастом небезбедности у пограничном подручју (Subotić, 2024).

Упркос овим јасним материјалним утицајима на животе миграната, али и евидентну експанзију криминалних кријумчарских активности у близини подигнутих граничних бедема, милиони људи широм света настављају да прелазе границе без дозволе – што значи да су зидови релативно неефикасни. Први разлог јесте да је дуж границе изузетно тешко оградити целом дужином и адекватно их заштитити. Изградња оградне, или зида, такође подразумева прибављање неопходног земљишта, изградњу и одржавање путева и снабдевање потребном радном снагом за чување баријере. Други разлог због којег зидови нису ефикасни јесте што се многа неовлашћена кретања, посебно кретања терориста или кријумчара, не дешавају између прелаза. Значајан део неовлашћених имиграната ушао је у Сједињене Државе са важећом визом и више никада није отишао из земље, прекорачујући услове своје визе. Поред тога, многа кријумчарена роба долази кроз улазне луке или тунеле изграђене испод зидова. Сједињене Државе су, од почетка деведесетих година, пронашле 150 тунела испод границе између САД и Мексика, од којих су неки прилично софистицирани (Jones, 2016), док Израел планира изградњу подземног зида на граници Египта са Газом, како би решио проблем десетина тунела које је открио (Khalil, 2023).

Ефикасност зидова као препрека „надолазећем тероризму“ такође је упитна. Истраживања које је предводио Пардос-Прадо (Sergi Pardos-Prado), водећи истраживач са универзитета у Глазгову, показују да изградња граничних баријера може повећати вероватноћу од нове конфликтности, па и од терористичких напада. У студијама случаја саудијско-ирачког и израелско-египатског зида, истраживачи су пратили како су се ставови људи према другој земљи знатно погоршали након изградње зида. „Подизање зида сигнализира и појачава сукоб,

чак и изван конфликтних услова који су већ били латентни пре подизања зида” (Pardos-Prado, 2020: 191).

Нови зидови, осим етичке и безбедносне конотације, имају и ону економску. Стога се поставља питање и њихове економске оправданости и то из угла цене коштања њиховог подизања, одржавања и евентуалног уклањања, али и штете у економској размени између земаља подељених оваквим бедемима. Економском (не)оправданашћу зидова баве се Вернон (Vernon) и Цимерман (Zimmermann), на примеру анализе тврде границе између САД и Мексика, где постављају логично питање: „Да ли је зид вредан тога ако спречава 40.000 људи да ради у САД – када трошкови његовог подизања укључују 3 милијарде долара за изградњу зида, много више милијарди за његово одржавање, стотине људи који умиру прелазећи границе, и потенцијалне економске користи од мексичке радне снаге коју грађани САД не добијају јер радници мигранти не долазе” (Vernon; Zimmermann, 2019).

Финансијске злоупотребе које прате подизање нових бедема, као и њихов коруптивни потенцијал, такође су предмет пажње истраживача. Највећи процват пословања граничних ограда у Европи догодио се након одлуке Виктора Орбана (Viktor Orbán) да огради границу Мађарске са Србијом 2015. године. Процене сугеришу да је Мађарска потрошила више од две милијарде евра за изградњу тог зида. Међу компанијама које су имале највећу корист је „metALCOM Zrt”, чији је главни акционар Золтан Бозо (Zoltán Bozó), бизнисмен и члан Орбанове странке Фидес (Bautista, 2024).

Орбанова одлука је произвела „домино ефекат”, па су и друге европске земље брзо следиле овај пример. Шпанија је, 2006. године, ангажовала услуге компаније „Mora Salazar”, до тада мале породичне фирме за продају ограда за куће и мала предузећа, да постави „жилет жицу” на граничним зидовима Сеуте и Мелиље. Данас је она преименована у „European Security Fencing” – мултинационалну компанију са канцеларијама у Бриселу и Берлину и пословањем у више од 30 пограничних зона широм света (Bautista, 2024). Уклањање граничне оgrade између Словеније и Хрватске довело је до велике контроверзе: Словенија је одобрила 7 милиона евра за уклањање оgrade компанији „Минис” – истој фирми која је ову ограду и поставила 2015. године (STA, 2023).

Закључак

Феномени граница и зидова, који постају све учесталији на позорници геополитичке и опште безбедносне битности, враћају се деведесетих година XX века, што је помало парадосално с обзиром на нарастајућу глобализацију која се, бар декларативно, заснивала на слободнијем протоку људи, роба, услуга и капитала. И, заиста, за капитал и најразличитију робу границе су престајале да постоје, док су нове границе, у виду бедема и утврда, намењене превасходно човеку. Дакле, период успостављања „флуиднијег и релаксиранијег света” праћен је секуритизацијом људских кретања до нивоа достигнутог половином прошле деценије и одржаног до данас.

На страницама овог рада најпре се анализира двострука природа границе као такве, као места сусрета, али и места конфликта, и то кроз две димензије питања граница: општедруштвене и безбедносне. Прва се тиче друштвених темеља границе, шире схваћених као узајамних препознавања себе и других, док друга димензија у први план ставља чврсту аналогију границе и зидова. Док се први аспект односи на шири друштвени ангажман, други се ближе везује за безбедносни моменат управљања границом – на секуритизацију феномена. Управо друга димензија посматрања проблема води нас у свет савремених зидова испред (и око) којих се одвијају различити односи за израженом (не)безбедношћу.

Ако зидови нису функционисали у прошлости, а данас се граде само да би преусмеравали, али не и спречавали токове миграната, уз озбиљне економске трошкове који их прате, зашто се њихов број толико повећао у последњих 30 година? Они су очигледно делотворни као симболи који показују да у свету, обележеном декларативним повратком државних суверенитета, популисти предузимају нешто како би одговорили на уочене претње које доноси неовлашћено кретање. Овако перципиране претње могу бити економске, као страх од новопридошлих радника који „узимају приходе и послове од грађана”. Оне могу бити и у сфери заштите локалне културе, у смислу да мигранти доносе различите традиције, језике и начине живота који се углавном не подударају са локалном културом.

Иако су проблеми које собом носе масовне миграције сложени и у великој мери се не решавају утврђеним или неутврђеним границама, „изградите зид” је ефектан слоган, а сама баријера моћан визуелни симбол бриге за националну безбедност и интересе. Иако се у ужем безбедносном, а нарочито све присутнијем популистичком дискурсу, може констатовати да зид појачава тврдњу државе о суверенитету, такође се недвосмислено може закључити да оваква врста физичке баријере не може да заустави миграције, већ само да преусмерава мигрантске токове и повећава потенцијал за криминално деловање организованих кријумчарских група. Такође, зидови не представљају ефикасну безбедносну меру за становнике пограничних подручја, као ни за припаднике мигрантске популације.

Литература

[1] Ajzenhamer, V. (2018). Migrantska kriza kao 'kriza' klasične geopolitike. u: Lutovac Z., Mrđa, S. [ur.] Savremene migracije i društveni razvoj – interdisciplinarna perspektiva. Beograd: Fakultet bezbednosti, 281–296.

[2] Ažije, M. (2019). Nove seobe naroda, novi kosmopolitizam. Beograd: Biblioteka XX vek.

[3] Bautista, J. (2024). The walls of Europe: Who benefits from a Union filled with fences?, Madrid: El Confidencial, 18 January 2024. <https://voxeurop.eu/en/walls-europe-benefits-european-union-filled-with-fences/>

[4] Brown, W. (2015). Undoing the Demos: Neoliberalism's Stealth Revolution near futures. Zone Books, Vanderbilt Street, Brooklyn, New York.

[5] CBC Radio (2019). Always a way to go around: Border walls create insecurity, not remove it, says expert, January 24.

- [6] Dell' Agnese, E., Amilhat Szary, A. L. (2015). Borderscapes: From Border landscapes to Border Aesthetics, *Geopolitics* No 20, 4-13. <https://doi.org/10.1080/14650045.2015.1014284>
- [7] Derviš, M. (2023). *Izabrane pesme*, Beograd: Kontrast izdavaštvo.
- [8] Douglas A. I., Ward, O. (2021). What is the "Washington Consensus?", Peterson Institute for International Economics, September, 8. <https://www.piie.com/blogs/realtime-economic-issues-watch/what-washington-consensus>.
- [9] Đorić, M. (2017). Migrantska kriza kao generator desničarskog i islamističkog ekstremizma u Evropi. *Politička revija*, 51(1), 39-54. <https://doi.org/10.22182/pr.5112017.3>
- [10] Frye, D. (2019). *Walls - A History of Civilization in Blood and Brick*, Scribner. 2019.
- [11] Gülzau, F., Mau, S. (2021). Walls, Barriers, Checkpoints, Landmarks, and 'No-Man's-Land'. A Quantitative Typology of Border Control Infrastructure. *Historical Social Research/Historische Sozialforschung* 46(3), 23–48. <https://www.jstor.org/stable/e27075115>.
- [12] Hironaka, A. (2005). *Neverending wars: the international community, weak states, and the Perpetuation of Civil War*. Cambridge: Harvard University Press.
- [13] IOM (2016). Over 3.770 Migrants Have Died Trying to Cross the Mediterranean to Europe in 2015. January, 05. <https://www.iom.int/news/iom-counts-3771-migrant-fatalities-mediterranean-2015>.
- [14] IOM (2017). *Migrant Deaths and Disappearances Worldwide: 2016 Analysis*. March, 17. <https://www.iom.int/news/migrant-deaths-and-disappearances-worldwide-2016-analysis>.
- [15] Jones, R. (2016). Death in the sands: the horror of the US-Mexico border. *The Guardian*, October 4, <https://www.theguardian.com/us-news/2016/oct/04/us-mexico-border-patrol-trump-beautiful-wall>.
- [16] Kant, I. (1995). *Večni mir*, Beograd: Gutebrgova galaksija.
- [17] Khalil, Z. (2023). Israel plans to build anti-tunnel wall on Egypt-Gaza border: Report. *Anadolu Ajansi*. December, 17.
- [18] Lam, D. (2023). Has the world survived the population bomb? A 10-year update. *Population and Environment*, Springer, 45(2), 10.
- [19] Marsico G., Varzi A., et. al. (2015). *Psychology as a Science of Human Being*. Berlin, Springer-Verlag, 327–336.
- [20] McGowan, W. (2022). *Victims of Political Violence and Terrorism: Making Up Resilient Survivors*. Taylor & Francis, Routledge.
- [21] Montoya-Galvez, C. (2024). Migrant crossings fall sharply along Texas border, shifting to Arizona and California. *CBS NEWS*, February 8.
- [22] Pardos-Prado, S. (2020). Labour market dualism and immigration policy preferences, *Journal of European Public Policy*, 27(2), 188-207. <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1701536>
- [23] Sassen, S. (2003). Globalization or denationalization? *Review of International Political Economy*, February, 1–22.
- [24] STA (2023). Fence on Croatia border to be removed by Minis after all. March 28. <https://english.sta.si/3154764/fence-on-croatia-border-to-be-removed-by-minis-after-all>.
- [25] Szabó, É. (2018). Fence Walls: From the Iron Curtain to the US and Hungarian Border Barriers and the Emergence of Global Walls. *Review of International American Studies* 11(1), 83–111.

[26] Stojanović, S. (2016). Globalizacija između kraja i povratka istorije. *Vojno delo* 68(3), 7-28. <https://doi.org/10.5937/vojdela1603007S>

[27] Subotić, M., Mitrović, M. (2023). European Security and the Migrant Crisis, in: Subotić, M. Cioculescu, S. [eds.] *Strategic Intersections: The New Architecture of International Security*, Bucharest, Beograd, 114-128. https://doi.org/10.18485/isimod_srint.2023.ch7

[28] Subotić, M. (2022). Migracije i ekstremizam. Medija centar „Obrana” i Institut za stratezijska istraživanja, Beograd.

[29] Subotić, M. (2023). Društveni aspekti nasilja i uloga medija – između osude i apologije. *Vojno delo*, 75(3), 67-80. <https://doi.org/10.5937/>

[30] Subotić, M. (2024). „Iregularne migracije kao izazov regionalnoj i nacionalnoj bezbednosti”, *Politika nacionalne bezbednosti*, 26(1).

[31] Treb, A., Dobbin, C., Morten, M. (2018). *Border Walls*. NBER Working Paper No. 25267, Massachusetts: National Bureau of Economic Research.

[32] Twiter (2015). <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/664787273184108545> 12. nov. 2015.

[33] UNHCR (2017). *Global trends forced displacement in 2015*, https://www.unhcr.org/dach/wp-content/uploads/sites/27/2017/04/global_trends_2015.pdf

[34] Vallet, É. (2020). *State of border walls in a globalized world*, Routledge, 2020.

[35] Vernon, V., Zimmermann, K. F. (2019). *Walls and Fences: A Journey Through History and Economics*. GLO Discussion Paper Series 330, Global Labor Organization.

[36] Vetonatus K. K., Afewerk Demena, B., Bergeijk P. (2023). The return of the border walls. *Applied Economics*, <https://doi.org/10.1080/00036846.2023.2275218>

[37] Zacher, M. W. (2001). *The Territorial Integrity Norm: International Boundaries and the Use of Force*. International Organization, Cambridge University Press, 55(2), 215-250. <https://doi.org/10.1162/00208180151140568>

[38] Zenderowski, R., Jankowski B. (2018). The Walls in the Global Village. *Pogranicze Polish Borderlands Studies*, 6 (2), 103–115. <https://doi.org/10.25167/ppbs54>

Резиме

Над Берлинског зида често се помиње као симбол отворне Европе – Европе без зидова. Тиме се заборавља да је непријатељство према ново-придошлицама већ тада постојало, али је било махом усмерено према људима који су пристизали из земаља централне и источне Европе (од којих неки сада најгласније хвале зидове). Оптимизам из деведесетих година, утемељен на глобалном свету са релаксиранијим границама, испоставио се као једна од већих заблуда у новијој историји. Свет који је настао после хладног рата, данас је пре свет утврђених зидова а не отворених граница.

Велики број савремених земаља подиже зидове на својим границама у страху да ће без такве одбране много више угрожених и сиромашних људи у њима потражити спас. Конзервативне политичке струје овај аргумент све чешће користе у својим политичким програмима и предизборним кампањама. Либералнији

политичари, пак, истичу и добре стране миграције за Европу, у којој „просечан становник ЕУ бележи 42,4 године старости” (Ђогић, 2017: 45), у којој су све израженији проблеми са радном снагом, те сматрају да је Стари континент у стању да апсорбује незване придошлице.

Зидови већ идеолошки деле Европу. Европска комисија и земље попут Шпаније и Немачке противе се употреби новца ЕУ за изградњу више зидова, верујући да постоје ефикаснији „алати” за сузбијање ирегуларне имиграције. Међутим, протагонисти чврстих бедема према мигрантима и избеглицама, на челу са Вишеградском групом коју чине Чешка, Пољска, Словачка и Мађарска и коју подржавају Италија, Грчка и Аустрија, аргументују свој став користећи неку врсту сопствене логике према којој „да би могли да затворе врата, она прво морају да постоје”. На крају крајева, питање је куда иде Европа суочена са изазовом миграција, и да ли ће наставити да користи све оштрије политике. Тренутно све указује на то.

Аргументи идеолога и протагониста подизања и умножавања зидова у борби против ирегуларних миграција заснивају се декларативно на страху од небезбедности и губитка послова домицилног становништва, а суштински на снази популистичких порука (углавном делотворних у изборним кампањама) и извлачењу финансијске користи преко нетранспарентних послова са компанијама блиским политичком естаблишменту.

С друге стране, аргументи оних који се противе зидовима истичу да су они скупи, појачавају поделе и антагонизме, и не само да не спречавају људе да их пређу, већ подстичу стварање нових, дужих, скупљих и опаснијих путева, производећи два очигледна победника – компаније које их граде и кријумчаре, који су остали као једини „провајдери” за прелаз границе.

Очигледно је да се проблем ирегуларне миграције у Европу још дуго неће системски решити. Остаје ризик да ће зидови и ограде само „додатно распламсати страсти” и наставити да одлажу неопходне дебате о дугорочном поступању са све већим бројем тражилаца азила у Европи из целог света погођених ратом, природним катастрофама и глобалним загревањем. То питање, којим би Европска унија требало да се позабави у свом новом „Пакту о миграцијама и азилу”, решава се много спорије, углавном због отпора оних који се осећају сигурнијим да живе „иза зида”.

Кључне речи: *миграције, безбедност, границе, зидови, конфликти.*

© 2024 Аутор. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

CONTEMPORARY MIGRATIONS - WALLS AS A SOURCE OF (IN)SECURITY*

Milovan R. Subotić¹

Достављен: 09. 04. 2024.

Језик рада: Енглески

Кориговано: 17. 05. 2024.

Тип рада: Прегледни рад

Прихваћен: 07. 06. 2024.

DOI број: 10.5937/vojdelo2402019S

At the beginning, this paper firstly analyses the duality of borders, as a place of contact and a place of misunderstandings, tensions, and quite often, of open conflicts, and this is done from two points of view: social and security. The first one refers to social foundations of a border, widely accepted as mutual recognition of one's self and others, while the second dimension brings to the forefront the strong analogy between borders and walls. As the first aspect most often relates to wider social engagement, the second is closely tied to security element of border management, or the securing of the phenomenon and reacting to it using a range of repressive "tools". It is the second dimension of the observation of the problem that leads us to the world of contemporary walls in front of (and around) which different relations occur with pronounced (in)security. The focal issue of this paper is the extent to which the current walls are the factor of safety, and to what extent they generate instability. On the basis of the conducted research procedure, this paper concludes that walls reinforce the sovereignty claim of a state, but they cannot be an efficient security measure for the inhabitants of border areas and members of migrant population.

Key words: *Migrations, security, borders, walls, conflicts.*

*„Borders exist in the minds of some people.”
Thor Heyerdahl*

* The paper was created as a part of the project of the Ministry of Defence: "Security challenges of the Western Balkan countries in European security paradigm", No. ИСИ/ДХ1/24-25, which is being carried out by a team of researchers from the Strategic Research Institute and their collaborators in the period 2024-2025.

¹ University of Defence in Belgrade, Strategic Research Institute, Belgrade, Republic of Serbia, e-mail: milovan.subotic@mod.gov.rs, <https://orcid.org/0000-0001-8729-5742>

Introduction

Migrations existed throughout the history of mankind. People left their homes for many different reasons, such as hunger, wars and persecution, and because of everlasting human obsession with “promised lands”, as “safe harbours” where they would secure a life worthy of man for themselves and their offspring. Consequently, there is not one but several migration theories, diffused across several academic disciplines. There is a tendency among economists to focus on mechanisms that are seemingly universal, but most often separated from historical or regional context. Microeconomic theory of migration points out that the decision to migrate simply depends on the comparison of wages in the country and abroad and possible expenditures related to migration. Concurrently, historians point to characteristics of every migration wave, and they are sceptical about universal explanations, while geographers and sociologists underline the significance of established migration channels and migration networks for the formation of flows. Political scientists and legal advisers assert the supremacy of immigration policy and law, not limiting themselves to necessary living and work conditions in a certain country, but to the rights and obligations of immigrants in different countries, while the cohesive interpretation of geography and politics is grounded on “the fact that geographic factors are permanently important for international relations” (Ajzehnamer, 2018: 282). In parallel with the strengthening of migrant pressure towards Europe, over the last twenty years or so, security sciences have joined this complex interdisciplinary mission to research this phenomenon.

It is interesting that, despite the lack of a unifying theoretic framework, empirical models often use variables from different theoretic frameworks that proved to be significant in the past. When explaining the migration phenomenon in the context of today’s borders and ever more present fences and walls that accompany them, this paper uses researches predominantly from the domain of political science and security science, and significant indicators from the sphere of sociology, psychology, economy and law as well.

Dualism of Borders: Between contact and conflict

Insecurity of people and human communities, as a timeless category and historical constant, is caused to the greatest part by temporariness. Temporariness has become a characteristic of jobs that we perform, places where we live in, people with whom we surround ourselves, and more and more often, the states in which we live. The mobility of people, as a consequence of ever more present temporariness, apart from being ever greater and massive, is marked by ever more pronounced unpredictability, since it does not have a unique and predictable direction. Unpredictability of human movement is superbly described by the lines of the most famous Palestinian poet Mahmoud Darwish, where he underlines that “Wind is the compass of the stranger’s North” (Darwish, 2023). Hence, one of those most important questions that is raised in the ever more mobile age is “In which direction will the wind turn?”. Searching for the answer to that question, we enter labyrinths where we lose the sense of direction

before we learn to move through them so we cannot get out of them (Subotić, 2022: 166).

Just like migrations, borders do not have one-dimensional meaning - they can be a place, geography, and psychology, some situation or a moment of encountering or establishing a relation with something else and different. In psychological sense, "a border can be understood as an experience of emotional and physical space between ourselves and other person, or as a group of imaginary lines that designate the place where we end, and others begin - where our emotional needs, beliefs, values stop and somebody else's begin" (Marisco, 2015: 329). Thus, the border implies psychological experience of space that points out that we and others are not the same, but it also implies the experience of space in which we unavoidably meet the others.

Basically, we differentiate between two dimensions of border issue. The first one refers to *social foundations of a border*, widely accepted as mutual recognition of one's self and others, while the second dimension represents *security approach to the problem*, which brings to the forefront the strong analogy between borders and walls. While the analysts inclined to more liberal sensibility when observing this problem often point out and support the reasons why borders should be relaxed, those more conservative ones advocate for the positive side of "rigid" borders speaking about them rather favourably. In one, seemingly paradoxical way, such different approach to borders exposes the "nature of globalisation that unstoppably spills over all borders, while new walls are being speedily erected aimed at stopping that torrent" (Dell'Agnesi; Szary, 2015: 7).

For a very long time, we have considered borders as places where identities meet. But in contemporary and "selectively globalised" world, such position can be rightfully deemed anachronistic, predominantly because of the fact that globalisation (no matter if economic, political or cultural) has brought two seemingly opposed views of borders. The first view observes borders in the framework of widely understood translocality, while the second observes it in the context of multiplication of walls, i.e. it puts to the forefront their hermeticity and violence. As regards the point of view that underlines the translocality, a border is *de facto* vanishing, while the outcome of the concept that points out their impermeability is the situation in which borders are replaced by rigid walls (Agier, 2019: 68).

Most often this is spoken about as "closure of borders" which implies ever stricter jurisdiction, more brutal police methods (accompanied by xenophobic propaganda) that not a small number of European countries and the USA resort to. In fact, this is the matter of a widely spread reaction to ever more intensive movement of people at the planetary level, accompanied by the impression that people cross borders "way too easily". The consequence of such perception of reality, in the second decade of 20th century was the profiling of two forms of reactions to the "new migrations of peoples": *erecting walls* and *extension of borders* (Agier, 2019: 69). In a one-of-a-kind competition using walls against migrants, in general terms against "the other" and different, we notice exactly what determines a border. Likewise, we notice what delegitimises and denies it. When it comes to border extension, there is a more sophisticated perfidy at work: it is evident that they are extended, both in spatial and time and social sense, so the stay on them is ever longer, with greater insecurity with more pronounced lack of

social rules and norms. Thus, the insecurity tends to become a context, if not the rule of living "on" the border.

Concurrently with, as often highlighted during the '90s, "the end of the conflict between the East and West", and the opening of markets and territories, a general feeling spread that we can live in a relaxed world whose last impassable border would be the natural border of the planet Earth. On the basis of such "conclusions", simplified, utopian and overly optimistic notions of the world and its future emerged. Indeed, if we focus on recent past (the period between the '60s and '90s of XX century, i.e. from the momentum of decolonisation to the fall of the Berlin Wall), we speak about a period marked by sudden development of communications and means of mass communication, which resulted in significantly greater mobility of people. Often mentioned Kantian stance on "cosmopolitan right as natural right to visit and mobility of people" (Kant, 1995: 50) seemed to be achievable. Today, these positions are much rarer in political life of sovereign states and other international collectivities, where it is considered that such projections are exclusively the matter of humanist ideals, and as such, unrealistic and unusable in the "politics grounded on facts".

What has caused lesser flexibility of borders between states? It is obvious that the swift end of colonialism in the early '60s, and even more dramatic collapse of communism in the late '80s, pushed a large number of states into a paradoxical global political order. This order simultaneously demanded borders to be both strong - "borders are not frozen, but states are practically forbidden to change them by force", and weak - they should not "separate people" but "hold them together" (Zacher, 2001: 246). The result of the combination of such expectation (of the great ones) and (un)suitable response to that (by the small ones) was the fact that "today, there are much more states, predominantly extremely weak ones, whose borders are stable by definition" (Hironaka, 2005: 2).

What is this new global reality essentially like? Obviously, globalisation has not abolished borders but it has transformed, shifted, separated them one from the other, and most often made discriminatory selection in terms of what is classified as globally good, and what (who) should be enclosed by walls. Thus, the globalisation can be observed as its own opposite or, as professor Stojanović notices: "Instead of global rapprochement, which was the leading idea of global processes, the modern world faces the process of intensive global separation" (Stojanović, 2016: 28).

Globalisation, understood primarily (or exclusively) in economic terms, has taken the form of "partial denationalisation of economy" (Sassen, 2003: 7). Observed exclusively as an economic category, it represents a framework in which only capital is supremely global, chiefly owing to the fact that it is not interested in border, national identities or minorities. Limited and partial inclusion of national economies in the overall process of global economy and finances mostly occurs only in populist narratives that political actors address to voters during election campaigns, while later, this is usually forgotten because this is the segment of policy that is difficult to realise.

In this way, in the sphere of policy, there is a pathetic aspiration towards national affirmation, while in the "no border" sphere, or the sphere of economy and relentless market, the work is essentially done on denationalisation in the field of work, trade exchange and communication. In this feigned conflict, populists usually benefit, not

in the part that relates to the mobility of goods and services, but in the part that refers to the mobility of people. Hence, they (over)stress the intensified mobility of people as “another bad consequence of globalisation”, and often demand that this segment of mobility should be limited and controlled more drastically (Brown, 2015). Thus “the right-wing populism in narratives of anti-immigration policy, has become part of election slogans of political parties some of which have become part of executive power” (Subotić; Mitrović, 2023: 117).

It is evident that the mobile world of the present can be understood only if we concurrently take into consideration the ties between people who are “cruising” the planet today and the narrative that ties people to territory, stressing their indigeness. This second narrative comes to the forefront when analysis of today’s migrations is in question, and it is materialised through erection of walls and glorification of “others” as the source of “our” problems, even as a danger or threat from which we save ourselves by ousting those who have entered, and erecting walls and fences towards those who are about to come to “us” (McGowan, 2022).

Borders and (in)security - Return of the walls

Border walls and fortifications date from classical times and middle age. Certainly, the most famous are those of Roman and Chinese empires, and yet, for decades there was an attempt to reach consensus on making rigid border barriers the thing of the past. In the framework of newer notions of human communication and transport, and even warfare, walls are perceived as “outdated physical structures that were used in the past for the protection of border integrity” (Treb, et al. 2018). Do walls contribute to the felling of insecurity as much as they mitigate fears and create the feeling of safety for those “behind the line”, and how exactly is security linked to border walls?

The nineties of the previous century were regarded as the epoch of optimism. The end of conflict between superpowers, adhering to the principle of Washington consensus (Douglas; Ward, 2021) and new digital communication have brought about the idea of the “global village” where information, people and capital would flow freely (Zenderowski; Jankowski, 2018). The creation of European market, North American Free Trade Agreement, and established African regional integration seemed to have reconfirmed the trend of borders becoming ever more irrelevant. Globalisation accelerated as never before. Border walls appeared obsolete, if not irrelevant in this new world.

However, that radically changed at the turn of the millennium. At the beginning, modern walls were erected in response to terrorist threats after Al-Qaeda attack on the World Trade Centre in New York, but later, especially after the break out of great recession in 2008, the construction of border walls fitted into the global pattern of deglobalisation, populism and, related anti-immigration policy (Gülzau; Mau, 2021).

The growth of populism has increased the number of walls built globally, since nations suffer with “identity crisis” being faced with globalisation (CBS Radio, 2019). It is important to note that many walls were constructed after 1990 and they were erected on borders which were not disputed. They are described as “globalisation walls constructed by both autocracies and democracies in crumbling and healthy states alike” (Zenderowski; Jankowski, 2018).

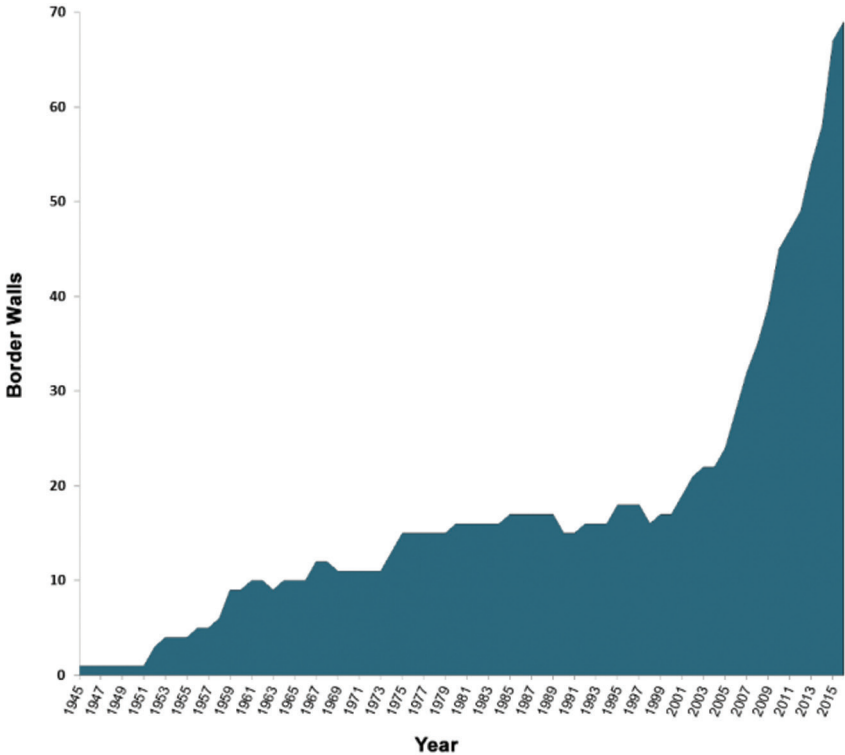

Figure 1. Increase in the number of walls at global level, 1945-2015 (Vallet, 2020)

The representation illustrates that more than a half of existing walls were constructed after 2008, or since the beginning of the great recession which coincides with the beginning of the present deglobalisation phase, and the first indication of the increase in the construction of new walls is the year of the terrorist attack against New York, concurrently with the “spectacular media coverage of that event” (Subotić, 2023: 68). That is why some of these walls are often mentioned in media such as those between Israel and Palestine, between the United States and Mexico or between Nordic European countries and Russia. Some of them are less known like the wall Melilla between Spain and Morocco or the electric fence between Botswana and Zimbabwe. Also, it should be noted that the construction of ten new walls is currently being planned (Kamwela, et al. 2023). Indeed, the return of the phenomenon of border walls was unexpected - both as the problem of practical policy and as a scientific challenge in circumstances where “almost one third of the countries have erected some kind of walls or fences as part of their borders” (Szabó, 2018: 87). The importance of border

walls is somewhat underestimated by this reference number, since, by definition, they are never constructed by clearly rounded island states, which make around one quarter of world trading states and entities. Hence, border walls and fences are used by approximately one half of the countries that can “sensibly” erect them.

More movement - more walls

The history of walls certainly “goes beyond the story about brick and stone” (Frye, 2019, 21), and it is a multilayer story about everlasting competition of those who have defended themselves and those who attacked them. That is why, in the past, the walls were primarily observed as defensive barriers of limited size most often built around densely populated towns. Although there are several historical examples of long walls, the most famous among them being the Hadrian’s Wall, they served the similar purpose - they marked the defensive area and provided infrastructure for easier repelling of attacks.

In the meantime, the purpose of the walls has changed. Unlike the past, today’s countries control territories with fixed borders that most governments of the world have agreed to respect, which is why the use of the walls to mark territorial control is outdated. While Mongolians and Chinese did not recognise each other’s legitimate power over the territory, today, the majority of countries are members of the United Nations and, in keeping with the UN Charter, they agree to honour the borders and territorial sovereignty of all other member states. Until the middle of 20th century, most countries stabilised their borders not expecting territorial invasion by neighbouring militaries. For example, the United States is not worried whether Mexico or Canada would invade it in order to change the borders to their benefit. Instead, the borders have become “invisible lines” marked by different economic, political and cultural systems, embodied in a national state. Over the last 30 years, during the so-called globalisation era, the purpose of borders shifted to the prevention of unauthorised movement of people.

In the second half of 20th century, global population grew fast, from 3 billion in 1960, to more than 7 billion today (Lam, 2023). At the same time, great economic differences appeared between the richest and the poorest places of the world, which compelled many people to move from rural areas to towns, and, finally, to cross borders in search of better living opportunities. In the meantime, numerous wars, such as those in Afghanistan, Colombia, Iraq, Sudan, and later in Syria, caused millions of people to leave the borders of their countries searching for security. In ten years alone, the number of people that have been forcefully displaced grew by 71 percent - reaching 65 million in 2015 in comparison to estimated 38 million in 2005 (UNHCR, 2017).

In light of the concern over the great number of asylum seekers and effects that their arrival could exert on public budgets, employment and social cohesion, border walls suddenly became attractive to leaders in key destinations or transit countries. For some, the barriers represent a tangible solution to suppress unauthorised entrance. This position can be summed up by often repeated Tramp’s mantra on the importance of borders: “We, as a country, either have borders or we don’t. If we don’t have bor-

ders, we don't have a country!" (Twitter, 2015). Thus, the border walls have become the central issue in American presidential race, with Trump's promise that he would build a "magnificent wall" along remaining 1300 unfenced miles of the border between the USA and Mexico (Jones, 2016).

Apart from that, the fear of terrorism played a considerable role in the removal of stigma that used to be attached to the construction of border walls. Along with additional checks at airports, enlarged police presence at public events, increased surveillance of telephone and internet communications, border walls have become a part of the package of security measures that a state could reasonably undertake to protect its citizens against terrorism.

Effectiveness of the walls: What do facts say?

It is evident that in 21st century, the construction of border fortifications is a new occurrence at global level. The less clear is if such walls are efficient, and the answer depends on their intended purpose. The walls are not efficient in repelling modern armed forces, since aircraft and projectiles fly over them, and tanks can breach them. Furthermore, today, a border barrier is not needed to mark territorial perimeter of a country.

But, what of the use of walls as a means of stopping irregular migrants? Though that has been promoted as an adequate and popular solution, opinions are divided regarding their efficiency in the prevention of mass movement of people over borders. Of course, there is no doubt that shorter walls well-guarded by soldiers or police officers can be highly efficient in stopping the movement. That was shown in the nineties on the border between the USA and Mexico, when first segments of the fence were constructed in El Paso near San Diego, with the support of great engagement of border patrol agents. In weeks that followed, crossings in those sectors were almost stopped. Likewise, the construction of Hungarian border fence in 2015, was supported by border guards resulting in significantly less border crossings.

However, in both cases the reinforced walls did not fully prevent border crossings, but they rather redirected them to other locations that were more remote or less fortified. In the case of the USA, since urban routes with large circulation were closed, migrants and smugglers started using outlying and dangerous deserts of western Arizona. In European migrant crisis in 2016, after land routes through the Balkans had been closed, migrants adapted by shifting their routes using boats across the Mediterranean Sea, most often from Libya.

Redirection of migrants to alternative routes points to other statistics closely linked to the increase in wall construction, and that is the increase in the number of deaths among migrant population. Namely, since easier paths have been closed, migrants opt for more dangerous routes to reach their destinations. At US-Mexican border, that was evident in the drop of cases of death in California with simultaneous increase in Arizona (Montoya-Galvez, 2024). Similarly, when the European Union and its member states fortified their borders in 2015, a record 3,770 cases of death were reported at the rim of the European Union (IOM, 2016). In 2016, when easier land route through the Balkans and Eastern Europe was closed, the rate of deaths additionally grew. No

less than 5,085 migrants lost their lives in the Mediterranean in 2016, which represented 34 percent increase when compared to 2015 (IOM, 2017).

The walls unavoidably lead to the increase in the “demand” for smugglers’ services, Serbia being one of blatant examples (as a country on, formally closed, but never interrupted, Balkan route which represents the last stop before the “gates” of the European Union and Schengen zone). Along entire border with Hungary illegal settlements emerge as one of a kind migrant collectors with potential for new iteration of smugglers’ services, which is accompanied by conflicts between smugglers’ groups and overall growth in insecurity in border areas (Subotić, 2024).

Despite these clear material influences on migrants’ lives, and evident expansion of criminal smuggling activities in the vicinity of erected border fences, millions of people worldwide continue crossing borders without permit - which means that the walls are relatively inefficient. The first reason is that longer borders are extremely difficult to fence along their entire length and protect adequately. The construction of a fence or a wall, also implies acquiring necessary land, construction and maintenance of roads and supply of required work force for the protection of the barrier. The second reason why the walls are inefficient is that many unauthorised movements, especially movements of terrorists or smugglers do not occur between border crossing points. A significant number of illegal migrants entered the United States with valid visas never to leave the country, violating the terms of their visas. Apart from that, a lot of smuggled goods come through ports of entry or tunnels constructed under the walls. Since the beginning of the nineties, the United States have discovered 150 tunnels under the border between the USA and Mexico, some of them being rather sophisticated (Jones, 2016), while Israel plans to construct an underground wall on the border between Egypt and Gaza in order to solve the problem of dozens of tunnels that it has discovered (Khalil, 2023).

The efficiency of walls as the obstacle against “growing terrorism” is also questionable. Research led by Sergi Pardos-Prado, the leading researcher at the University in Glasgow, shows that the construction of border barriers can increase the probability of new conflicts, and even terrorist attacks. In case studies of Saudi-Iraqi and Israeli-Egyptian walls, researchers analysed how the attitude of people towards the other country significantly deteriorated after the construction of the wall. “Erecting wall signals and intensifies a conflict, even without conflict circumstances that were latent before the construction of the wall” (Pardos-Prado, 2020: 191).

New walls, apart from ethical and security connotations also have the economic one. Therefore, a question is raised as to their economic justification, more precisely from the perspective of the cost of their construction, maintenance and possible removal, and the damage in terms of economic exchange between the countries divided by such barriers. Vernon and Zimmermann dealt with economic (un)justification of walls on the example of the analysis of the rigid border between the USA and Mexico, where they raised quite logical question: “Is the wall worth it if it prevents 40,000 people from working in the USA - when expenses of its realisation include 3 billion dollars for the construction of the wall, many more billions for its maintenance, hundreds of people who die crossing the border, and potential economic benefits from Mexican work force that citizens of the USA do not get because workers-migrants do not come” (Vernon; Zimmermann, 2019).

Financial misuses that accompany the construction of new fences, and their corruption potential are also the subject of researchers' attention. The greatest flourishing of dealings at border fences in Europe took place after Viktor Orbán had passed the decision to fence the border between Hungary and Serbia in 2015. Estimates suggest that Hungary spent more than two billion euros for the construction of that wall. One of the companies that benefited the most was „metALCOM Zrt”, whose chief shareholder is Zoltán Bozó, a businessman and member of Orbán's party Fides (Bautista, 2024).

The Orbán's decision created a “domino effect”, so other European countries quickly followed this example. In 2006, for the installation of “razor wire” on border walls of Ceuta and Melilla, Spain hired the services of the company “Mora Salazar”, which had been up to that moment a small family firm for the sale of fences for houses and small enterprises. Today, the firm goes by its new name “European Security Fencing” - a multinational company with offices in Brussels and Berlin, with business activity in more than 30 border zones worldwide (Bautista, 2024). Removal of border fences between Slovenia and Croatia led to a huge controversy. Slovenia granted 7 million euros for the removal of the fence to the company “Minis” - the same firm that had installed that fence in 2015 (STA, 2023).

Conclusion

Phenomenon of borders and walls, that are becoming ever more frequent on the stage of geopolitical and overall security relevance, returned in the nineties of XX century, which is paradoxical to a certain extent having in mind the growing globalisation which was, at least declaratively, based on more free movement of people, goods, services and capital. Indeed, borders have ceased to exist in case of capital and most diverse goods, while new borders, in the form of fences and fortifications, are intended primarily for man. Therefore, the period of establishment of “more fluid and relaxed world” is accompanied by security of human movement to the level achieved in the middle of previous decade which was maintained until the present.

This paper firstly analyses the dual nature of a border as such, as a place of contact and a place of conflicts, and this is done from two dimensions of the border issue: social and security dimension. The first one refers to social foundations of a border, widely accepted as mutual recognition of one's self and others, while the second dimension brings to the forefront the strong analogy between borders and walls. As the first aspect relates to wider social engagement, the second is closely tied to security element of border management– the securing of the phenomenon. It is the second dimension of the observation of the problem that leads us to the world of contemporary walls in front of (and around) which different relations occur with pronounced (in)security.

If walls did not function in the past, and today they are built only to redirect, not to prevent migrant flows, with serious economic expenditures that accompany them, why has their number increased so drastically over the previous 30 years? They are obviously effective as symbols that show to the world, characterised by declarative return of state sovereignties, that populists are undertaking something to respond to observed threats that illegal movements entail. Threats perceived in such a way could be economic, as

a fear from newly arrived workers who “take income and jobs from the citizens”. They can be in the sphere of the protection of local culture, in the sense that migrants bring different traditions, languages and ways of life that mostly do not match the local culture.

Though the problems that mass migrations entail are complex and they, to a great extent, are not solved by fortified or unfortified borders, “Build walls!” is an effective slogan, and the barrier itself is a powerful visual symbol of care for national security and interests. Even though it can be stated in narrower security, and especially ever more present populist discourse, that walls reinforce the claim of a state about its sovereignty, it can also be unequivocally concluded that such type of physical barrier cannot stop migrations, but it only redirects migrant flows increasing the potential for criminal activities of organised smuggling groups. In addition, the walls are not an efficient security measure both for the inhabitants of border areas and members of migrant population.

Literature

[1] Ajzenhamer, V. (2018). Migrantska kriza kao 'kriza' klasične geopolitike. u: Lutovac Z., Mrđa S. [ur.] Savremene migracije i društveni razvoj – interdisciplinarna perspektiva. Beograd: Fakultet bezbednosti, 281-296.

[2] Ažije, M. (2019). Nove seobe naroda, novi kosmopolitizam. Beograd: Biblioteka XX vek.

[3] Bautista, J. (2024). The walls of Europe: Who benefits from a Union filled with fences?, Madrid: El Confidencial, 18 January 2024. <https://voxeurop.eu/en/walls-europe-benefits-european-union-filled-with-fences/>

[4] Brown, W. (2015). Undoing the Demos: Neoliberalism's Stealth Revolution near futures. Zone Books, Vanderbilt Street, Brooklyn, New York.

[5] CBC Radio (2019). Always a way to go around: Border walls create insecurity, not remove it, says expert, January 24.

[6] Dell' Agnese, E., Amilhat Szary, A. L. (2015). Borderscapes: From Border landscapes to Border Aesthetics, *Geopolitics* No 20, 4-13. <https://doi.org/10.1080/14650045.2015.1014284>

[7] Derviš, M. (2023). Izabrane pesme, Beograd: Kontrast izdavaštvo.

[8] Douglas A. I., Ward, O. (2021). What is the “Washington Consensus?”, Peterson Institute for International Economics, September, 8. <https://www.piie.com/blogs/realtime-economic-issues-watch/what-washington-consensus>.

[9] Đorić, M. (2017). Migrantska kriza kao generator desničarskog i islamističkog ekstremizma u Evropi. *Politička revija*, 51(1), 39-54. <https://doi.org/10.22182/pr.5112017.3>

[10] Frye, D. (2019). *Walls - A History of Civilization in Blood and Brick*, Scribner. 2019.

[11] Gülzau, F., Mau, S. (2021). Walls, Barriers, Checkpoints, Landmarks, and 'No-Man's-Land'. A Quantitative Typology of Border Control Infrastructure. *Historical Social Research/Historische Sozialforschung* 46(3), 23–48. <https://www.jstor.org/stable/e27075115>.

[12] Hironaka, A. (2005). *Neverending wars: the international community, weak states, and the Perpetuation of Civil War*. Cambridge: Harvard University Press.

[13] IOM (2016). Over 3.770 Migrants Have Died Trying to Cross the Mediterranean to Europe in 2015. January, 05. <https://www.iom.int/news/iom-counts-3771-migrant-fatalities-mediterranean-2015>.

[14] IOM (2017). *Migrant Deaths and Disappearances Worldwide: 2016 Analysis*. March, 17. <https://www.iom.int/news/migrant-deaths-and-disappearances-worldwide-2016-analysis>.

[15] Jones, R. (2016). Death in the sands: the horror of the US-Mexico border. *The Guardian*, October 4, <https://www.theguardian.com/us-news/2016/oct/04/us-mexico-border-patrol-trump-beautiful-wall>.

[16] Kant, I. (1995). *Večni mir*, Beograd: Gutebrgova galaksija.

[17] Khalil, Z. (2023). Israel plans to build anti-tunnel wall on Egypt-Gaza border: Report. *Anadolu Ajansi*. December, 17.

[18] Lam, D. (2023). Has the world survived the population bomb? A 10-year update. *Population and Environment*, Springer, 45(2), 10.

[19] Marsico G., Varzi A., et. al. (2015). *Psychology as a Science of Human Being*. Berlin, Springer-Verlag, 327–336.

[20] McGowan, W. (2022). *Victims of Political Violence and Terrorism: Making Up Resilient Survivors*. Taylor & Francis, Routledge.

[21] Montoya-Galvez, C. (2024). Migrant crossings fall sharply along Texas border, shifting to Arizona and California. *CBS NEWS*, February 8.

[22] Pardos-Prado, S. (2020). Labour market dualism and immigration policy preferences, *Journal of European Public Policy*, 27(2), 188-207. <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1701536>

[23] Sassen, S. (2003). Globalization or denationalization? *Review of International Political Economy*, February, 1–22.

[24] STA (2023). Fence on Croatia border to be removed by Minis after all. March 28. <https://english.sta.si/3154764/fence-on-croatia-border-to-be-removed-by-minis-after-all>.

[25] Szabó, É. (2018). Fence Walls: From the Iron Curtain to the US and Hungarian Border Barriers and the Emergence of Global Walls. *Review of International American Studies* 11(1), 83–111.

[26] Stojanović, S. (2016). Globalizacija između kraja i povratka istorije. *Vojno delo* 68(3), 7-28. <https://doi.org/10.5937/vojdela1603007S>

[27] Subotić, M., Mitrović, M. (2023). European Security and the Migrant Crisis, in: Subotić, M. Cioculescu, S. [eds.] *Strategic Intersections: The New Architecture of International Security*, Bucharest, Beograd, 114-128. https://doi.org/10.18485/isimod_srint.2023.ch7

[28] Subotić, M. (2022). Migracije i ekstremizam. *Medija centar „Obrana” i Institut za stratejska istraživanja*, Beograd.

[29] Subotić, M. (2023). Društveni aspekti nasilja i uloga medija – između osude i apologije. *Vojno delo*, 75(3), 67-80. <https://doi.org/10.5937/>

[30] Subotić, M. (2024). „Iregularne migracije kao izazov regionalnoj i nacionalnoj bezbednosti”, *Politika nacionalne bezbednosti*, 26(1).

[31] Treb, A., Dobbin, C., Morten, M. (2018). Border Walls. NBER Working Paper No. 25267, Massachusetts: National Bureau of Economic Research.

[32] Twiter (2015). <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/664787273184108545>
12. nov. 2015.

[33] UNHCR (2017). Global trends forced displacement in 2015, https://www.unhcr.org/dach/wp-content/uploads/sites/27/2017/04/global_trends_2015.pdf

[34] Vallet, É. (2020). State of border walls in a globalized world, Routledge, 2020.

[35] Vernon, V., Zimmermann, K. F. (2019). Walls and Fences: A Journey Through History and Economics. GLO Discussion Paper Series 330, Global Labor Organization.

[36] Vetonatus K. K., Afewerk Demena, B., Bergeijk P. (2023). The return of the border walls. *Applied Economics*, <https://doi.org/10.1080/00036846.2023.2275218>

[37] Zacher, M. W. (2001). The Territorial Integrity Norm: International Boundaries and the Use of Force. *International Organization*, Cambridge University Press, 55(2), 215-250. <https://doi.org/10.1162/00208180151140568>

[38] Zenderowski, R., Jankowski B. (2018). The Walls in the Global Village. *Pogranicze Polish Borderlands Studies*, 6 (2), 103–115. <https://doi.org/10.25167/ppbs54>

Summary

The fall of the Berlin Wall is often mentioned as the symbol of open Europe - the Europe without walls. At that, everyone forgets that the hostility towards the newcomers existed even then, but it was mostly directed towards the people who came from the countries of central and eastern Europe (some of them praising the walls the most loudly now). The optimism of the nineties, grounded on the global world with relaxed borders, turned out to be one of the greater delusions in the modern history. The world that emerged after the Cold War, today became the world of fortified walls, not of open borders.

A great number of modern countries are erecting walls on their borders fearing that, without such defence, far more affected and poor people would seek salvation in them. Conservative political parties use this argument more and more often in their political programmes and election campaigns. On the other hand, more liberal politicians also underline the good sides of migrations in Europe where “average citizen of the EU is 42.4 years old” (Đorić, 2017: 45), with ever more pronounced problems with work force, and they believe that the Old Continent is capable of absorbing uninvited newcomers.

Walls already divide Europe ideologically. The European Commission and countries like Spain and Germany oppose the use of EU money for the construction of more walls, believing that there are more efficient “tools” to suppress irregular migrations. However, the protagonists of rigid fences against migrants and refugees, headed by the Visegrad Group that consists of Czech Republic, Poland, Slovak Republic and Hungary supported by Italy, Greece and Austria, support their position using their own logic according to which “in order to close the door, the door has to exist in the

first place". At the end of the day, the question remains where is Europe headed for confronted with the challenge of migrations, and if it will continue pursuing ever more rigid policies. Currently, everything points to that direction.

The arguments of ideologists and protagonists of erecting and multiplying walls in the fight against irregular migrations are declaratively based on the fear of insecurity and loss of jobs by indigenous population, but they are essentially based on the power of populist messages (mostly effective in election campaigns) and gaining financial benefit through non-transparent dealings with companies close to political establishment.

On the other hand, the arguments of those who oppose the walls underline that they are expensive, strengthening divisions and antagonisms. Not only do they not prevent people from crossing the borders, but they encourage the creation of new, longer, more expensive and dangerous routes producing two obvious winners - the companies that build them and smugglers, who remained as only "providers" of border crossing.

It is evident that the problem of irregular migration in Europe will not be systematically solved for a long time. The risk remains that the walls and fences will only "additionally ignite passion" and continue postponing necessary debates on long-term actions with ever greater number of asylum seekers in Europe from all over the world affected by war, natural disasters and global warming. That issue that the European Union should deal with in its new "Pact on Migration and Asylum", is solved much more slowly, mainly because of the resistance of those who feel safer living "behind the wall".

Key words: migrations, security, borders, walls, conflicts.

© 2024 The Author. Published by Vojno delo (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

